

16. O establecemento da II República (forzas políticas e constitución de 1931)

Os seguintes documentos permitennos a elaboración dunha composición de texto histórico centrada na proclamación da Segunda República e os seu proceso constituínte (1931).

Trala dimisión en xaneiro de 1930 de Primo de Rivera comezaba a ditabranda do xeneral Dámaso Berenguer a quen o rei encargoulle a restauración dun sistema parlamentario baseado de novo no sistema constitucional de 1876. Alfonso XIII perdera os apoios de moitos membros da oligarquía turnista por apoiar o pronunciamento de Primo de Rivera e tamén de moita parte do exército por permitir a disolución da arma de Artillería e aceptar a dimisión do ditador. A difícil situación económica derivada da crise do 29 contribuíu a aumentar o descontento. Destacan tamén os pronunciamentos a favor da República como o de Fermín Galán en Jaca e o de Queipo de Llano en Cuatro Vientos que fracasan.

No 1930 a unión de forzas antimonárquicas concreouse no Pacto de San Sebastián, no que non estaban nin o Partido Comunista Español (PCE) nin o PSOE. Decidiron constituír un Comité Revolucionario con Alcalá Zamora como presidente, co obxectivo de derrubar a monarquía. Ante a incapacidade de Berenguer o rei nomea a Juan Bautista Aznar, almirante de Marina, encargándolle a tarefa de convocar eleccións para restaurar o sistema liberal anterior a ditadura. A tal efecto convoca eleccións municipais como paso previo á convocatoria de eleccións xerais. As candidaturas do Pacto de San Sebastian concorren unidas ás eleccións municipais e as plantexan coma un plebiscito a favor da república. **O resultado destas eleccións do 12 de abril aparece reflectido no doc. 1 e foi un empate técnico entre as candidaturas monárquicas e republicanas en número de concelleiros pero cunha clara vitoria nos núcleos urbanos destes últimos, gañando os monárquicos nos concellos rurais onde a presenza e manipulación caciquil era aínda moi importante. Os monárquicos polo tanto interpretaron os resultados coma unha total derrota** e o Comité dá un ultimátum o rei que se exíla ese mesmo día e se exilia provocando un baleiro de poder. A II República polo tanto proclamouse o 14 de abril de 1931 dando paso a un goberno provisional para cubrir o baleiro de poder composto polos dirixentes dos grupos asinantes do Pacto de San Sebastián e dirixido por Niceto Alcalá Zamora.

Este goberno provisional tivo que facer fronte a certas tarefas urxentes: negociar a renuncia dos nacionalistas cataláns, dirixidos por Francesc Macià, a declarar o estado catalán a cal logran a cambio dunha oferta rápida de tramitar un Estatuto de autonomía; frear as actitudes intransixentes do clero (actitudes antirrepúblicas do arcebispo de Toledo, Cardeal Segura o cal é expulsado) e dos anticlericais (queima de conventos) e

16. O establecemento da II República (forzas políticas e constitución de 1931)

convocar unhas eleccións a cortes constituíntes por sufraxio universal masculino activo e universal pasivo o que dá lugar a presenza das primeiras mulleres parlamentarias da historia de España. As eleccións deron a maioría ós grupos prorreformistas dos partidos centristas republicanos e PSOE. Como presidente do goberno os parlamentarios escollen a Niceto Alcalá Zamora (Derecha Liberal Republicana).

Unha das novidades principais foi a inclusión do debate sobre o sufraxio universal total que sintetiza a polémica entre as posturas de Clara Campoamor e de Victoria Kent, **cuxos argumentos aparecen mencionados no documento 2. Kent avogaba por pospoñer o voto feminino debido as altas taxas de analfabetismo e a influencia nas mulleres da sociedade patriarcal e do clero que podría orientar o voto en contra dos intereses reformistas republicanos e concedelo cando a reforma educativa conseguira implicar a muller no proxecto republicano como ela mesma menciona no documento: *cando dentro dalgúns anos funcionen esas 20.000 escolas que foron anunciadas, a muller será a máis ardente defensora da República***. Finalmente a postura de Campoamor de defensa do sufraxio universal total acabaría por imponerse nas Cortes sendo ás seguintes eleccións (1933) as primeiras onde vota a muller e un factor da derrota, segundo o que a esquerda argumentaba, das candidaturas reformistas tal e como expuso Kent.

O doc 3. é precisamente un fragmento da Constitución de 1931 que definía a España como un estado democrático, laico (**art.1**) cun presidente de República, un goberno responsable ante o Congreso, sufraxio universal total, unha estrutura do territorio unitaria con posibilidade de estatutos de autonomía (**art 2**). Os debates constitucionais foron duros na cuestión da separación dos intereses da Igrexa e Estado (**art 3**), incluso chegaron a dimitir certos ministros e o presidente do goberno Niceto Alcalá Zamora. Este foi substituído polo Ministro de guerra Manuel Azaña (Izquierda Republicana).

As primeiras medidas do goberno resultante coñecido este período como Bienio reformista están implícitas no propio fragmento do texto constitucional e será a reforma educativa e do clero impulsando a conversión de España nunha sociedade laica; a reforma agraria que trata de crear una clase media campesiña mediante as expropiacións referidas no art. 44; a reforma da estrutura territorial do Estado e a concesión de Estatutos de autonomía (art 1), a reforma social impulsada por Largo Caballero (art. 39) así como a reforma militar non referida en dito fragmento.

16. O establecemento da II República (forzas políticas e constitución de 1931)

En Galicia destaca o apoio a República na cidade da Coruña e Pontevedra obtendo una abultada vitoria pero no ámbito rural debido a estrutura de pequenos propietarios e a influencia do clero a oposición á mesma comezou a medrar ata 1936.

A modo de conclusión cabe destacar relevancia histórica de moitas medidas republicanas que forman incluso parte do noso actual sistema constitucional como o sufraxio feminino ou a creación dos estatutos de autonomía. As reformas que se implantarán levarán a que a oligarquía, que perde parte do seu poder político e económico, comece a súa organización cara una nova vitoria electoral no Bienio Antirreformista e posteriormente á sublevación do 36.